

# Odklady povinné školní docházky

MGR. RENATA LEŽALOVÁ, PRAHA

- ?** Jaký je rozdíl mezi školní připraveností a školní zralostí?
- ?** Přináší větší riziko bezdůvodný odklad školní docházky, nebo předčasný nástup do školy?
- ?** Jak lze zjišťovat školní připravenost dětí?
- ?** Jak může vypadat individuální vzdělávací program?

*„Na dobrém začátku všechno záleží.“*

Jan Amos Komenský

Odklad povinné školní docházky je preventivní opatření, kdy je dítěti, které by mohlo mít v základní škole určité problémy, odložen nástup k povinnému vzdělávání o jeden rok. Problémy se rozumí zejména nezralost biologických funkcí

nebo nepřipravenost k převzetí role školáka, určitou roli však mohou hrát i jiné aspekty. V této souvislosti je možno hovořit o znevýhodnění mladších dětí v 1. třídě z důvodu zvyšování průměrného věku nastupujících dětí nebo o náročnosti základní školy. Mateřská škola hraje podstatnou roli nejen v přípravě dětí ke vstupu do školy, ale i v rozhodování o tom, zda o odkladu povinné školní docházky uvažovat, nebo ne. Pokud je dítěti odklad udělen, je mateřská škola klíčovou institucí, která by mu měla pomoci odstranit případné deficity. Předpokladem toho je těsná spolupráce mateřské školy s rodinou a odborníky, případně se školou.

---

## OBSAH

<b>1. Legislativní vymezení odkladu povinné školní docházky</b>	4
<b>2. Školní zralost, školní připravenost, školní nezralost</b>	6
2.1 Školní zralost	6
2.2 Školní připravenost	10
2.3 Školní nezralost	11
<b>3. Odklady povinné školní docházky</b>	12
3.1 Statistika	12
3.2 Odklad povinné školní docházky z pohledu psychologů	13
3.3 Kdo nejčastěji rozpozná nezralost dítěte?	14
3.4 Riziko předčasného nástupu do základní školy	16
3.5 Riziko bezdůvodného odkladu školní docházky	17
3.6 Předčasný nástup do školy	19
3.7 Dítě, jemuž se v 1. třídě nedaří nebo je ohroženo neúspěchem	20

---

3.8	Spolupráce rodičů, mateřské školy a pedagogicko- -psychologické poradny	22
3.9	Speciálněpedagogické centrum	24
<b>4.</b>	<b>Možnosti mateřské školy při prevenci školské neúspěšnosti dětí</b>	25
4.1	Pedagogická diagnostika	25
4.2	Screening a další možnosti v mateřských školách	26
4.3	Rizikové dítě v mateřské škole	29
<b>5.</b>	<b>Individuální vzdělávací program (plán)</b>	31
5.1	Příklad individuálního vzdělávacího programu	32
5.2	Příklad individuálního vzdělávacího programu pro dítě s nedostatečnou mírou soustředění a pozornosti	33
5.3	Příklady rozvíjejících činností pro děti s odkladem a pro děti před vstupem do školy	38
<b>6.</b>	<b>Literatura</b>	48

---

## 1. Legislativní vymezení odkladu povinné školní docházky

Odklad povinné školní docházky (dále jen „odklad“) se odvíjí od § 36 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a dalším vzdělávání (dále jen „školský zákon“) – Plnění povinnosti školní docházky. Každý rodič je povinen přihlásit své dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku. Zahajuje ji ve školním roce, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku. Znamená to tedy, **že i když se rodiče rozhodnou pro odklad, je jejich povinností dítě ke školní docházce přihlásit v daném termínu.**

### §

Odklad povinné školní docházky je vymezen školským zákonem, § 37, a to takto: *„Není-li dítě po dovršení šestého roku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného poradenského zařízení a odborného lékaře. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku.“*

### PRAXE

V praxi to znamená, že rodiče nebo zákonní zástupci nemohou o odkladu školní docházky svého dítěte rozhodnout sami, ale jsou povinni svou žádost adresovanou příslušné základní škole (dále jen ZŠ) doložit dvěma doporučeními.

- Posouzením příslušného školského poradenského zařízení se rozumí vyjádření **pedagogicko-psychologické poradny**, ale v případě zjišťování speciální připravenosti

žáků se zdravotním postižením je třeba vyjádření příslušného **speciálněpedagogického centra**.

- **Odborným lékařem** způsobilým posoudit zdravotní stav dítěte pro účely odkladu začátku povinné školní docházky může být dětský lékař nebo praktický lékař pro děti a dorost, a to zejména v situacích, kdy k odložení začátku povinné školní docházky dojde z důvodu celkové tělesné nezralosti, častého onemocnění apod. V případě, že je dítě v lékařské péči pro jiné zdravotní obtíže, posouzení by měl provést odborný lékař, který je pro tuto oblast specialistou, tedy např. alergolog, neurolog, kardiolog apod.

Rozhodnutí o odkladu vydává **ředitel školy**, ve které bylo dítě zapsáno. Ředitel žádosti o odložení začátku povinné školní docházky vyhoví pouze v případě, že obě posouzení budou kladná.

**rozhodnutí  
o odkladu**

Možnosti rodičů (zákonných zástupců) při žádání o odklad povinné školní docházky jsou tyto:

**možnosti  
rodičů**

- Rodiče požádají o odklad školní docházky přímo u zápisu k povinné školní docházce a tuto žádost zákonem stanoveným způsobem doloží. V takovém případě může ředitel školy rozhodnout o odkladu povinné školní docházky přímo.
- Rodiče při zápisu k povinné školní docházce o odklad nepožádají, ale jsou informováni o možnosti jeho udělení. Ředitele školy o odklad povinné školní docházky požádají až následně (a žádost doloží způsobem stanoveným zákonem). O odkladu povinné školní docházky musí být v souladu s § 37 odst. 3 školského zákona **rozhodnuto před začátkem příslušného školního roku**.

**DŮLEŽITÉ**

**Kopii Rozhodnutí předává rodič mateřské škole, která na tomto základě prodlouží dítěti pobyt v mateřské škole o jeden rok.** V tomto roce, stejně jako v posledním roce před zápisem do školy je dítě osvobozeno od úplaty (školský zákon § 123, odstavec 2) v souvislosti s § 34, ve kterém je zakotveno přednostní právo dítěte navštěvovat poslední rok před vstupem do školy mateřskou školu, a to rovněž bezúplatně. Pokud je dítěti odložena školní docházka o jeden rok, je rodič povinen dítě v příštím roce opět k zápisu přihlásit.

## 2. Školní zralost, školní připravenost, školní nezralost

Předpokladem pro správné rozhodnutí o vstupu dítěte do školy, nebo naopak o odložení povinné školní docházky o jeden rok je znalost základních kategorií a pojmů, které s touto problematikou souvisejí. Kategorie **školní zralosti** je pojímána spíše z psychologického hlediska a zohledňuje biologickou podstatu – proces zrání. **Školní připravenost** je záležitostí více pedagogickou zohledňující proces učení. Podle předpokladů však spolu obě kategorie souvisejí, prolínají se a doplňují. Kategorii **školní nezralosti** jsem zařadila z důvodu srovnání, protože učitelka mateřské školy je jedna z prvních, které přísluší poznat včas školsky nezralé dítě.

### 2.1 Školní zralost

Otázkou vhodné doby nástupu dítěte do školy se v našich zemích zabýval již J. A. Komenský. V Informatoriu školy mateřské se zmiňuje o dvou podmínkách, které by dítě před nástupem do školy mělo splňovat – umět vše, co se mělo naučit v klínu mateřském, tedy ty znalosti a návyky, které se

od něj na prahu školy očekávají, a schopnost soustředit se na otázky a odpovědi, tedy přiměřené intelektové schopnosti. Zároveň se zmiňuje o individuálních rozdílech mezi dětmi a možnosti posunout začátek školní docházky podle individuálních dispozic dětí.

Nejnovější definice v Pedagogickém slovníku o školní zralosti říká:

*„Školní zralost v pedagogicko-psychologickém pojetí znamená stav dítěte projevující se v takové úrovni jeho organismu, která mu umožňuje adaptaci na prostředí školy.“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 243)

**definice  
školní  
zralosti**

### A. Fyzická zralost

Kolem 6. roku věku dítěte dochází k fyzickým změnám:

- Změna proporcí těla - celkové protažení postavy. Jednoduchým testem je tzv. filipínská míra (dítě ohne pravou paži přes temeno vzpřímené hlavy a dosáhne si na levé ucho). Růstový věk se zjišťuje i prostřednictvím Kapalínova indexu, který vychází z poměru mezi výškou a hmotností dítěte (výška 120 cm, hmotnost 20 kg).
- Kvalitativní změna motoriky - lepší koordinace pohybů, vlivem dokončování osifikace zápěstních kůstek i rozvoj jemné motoriky.
- Výměna dentice.
- Ukazatelem fyzické pohody je i dobrý zdravotní stav.

**fyzická  
zralost**

### B. Psychická zralost

Psychická zralost je charakterizována určitou úrovní zralosti centrálního nervového systému, projevující se v několika zásadních oblastech.

**psychická  
zralost**

**Myšlení** se postupně stává analytickým, podle Piageta nastupuje etapa „operačního konkrétního myšlení“. Logické operace se rozvíjejí především učením, učitel dítěti pomáhá

**myšlení**

rozvítet kromě konvergentního také divergentní myšlení (různé způsoby řešení téhož problému).

Dítě by mělo chápat:

- pojmy související s časem (nikoliv hodiny)
- třídění předmětů podle určitého kritéria (velikosti, délky, druhu...)
- logické souvislosti – co mají předměty společného (popř. tvoření nadřazených pojmů)
- jednoduché matematické vztahy (více/méně, počet předmětů – číslo – symbol)

**řeč** **Řeč** se obohacuje spolu s vývojem myšlení. Schopnost komunikace závisí na osvojených verbálních dovednostech – správné výslovnosti, schopnosti souvisle se vyjadřovat a dostatečně bohaté slovní zásobě.

Ideálně by dítě mělo mít:

- vyvozené všechny hlásky (eventuálně mimo r, ř)
- bohatou slovní zásobu (10–14 tisíc slov)
- gramaticky správné vyjadřování (skloňování, časování, pořadí slov...)
- schopnost samostatného jazykového projevu (vyprávění o sobě, o rodině...)

**vnímání** **Vnímání** – dochází k diferenciaci, která je důležitým předpokladem pro výuku čtení a psaní.

**Zrakové vnímání** – dítě by mělo být schopno:

- diferenciaci – rozlišovat předměty, vyhledávat stejné obrazy z několika podobných, odlišovat, co do skupiny nepatří, vyhledávat rozdíly na zdánlivě stejných obrázcích, odlišit jeden obrazec v řadě stejných, hledat ukryté věci na obrázku
- analýzy a syntézy – skládat celek z částí (skládačky, puzzle, stavebnice)



- orientace – bludiště, postavení a vztahy mezi předměty v prostoru i na ploše, určení polohy, používat pojmy nahore, dole, později vlevo, vpravo...

**Sluchové vnímání** – dítě by mělo zvládnout:

- diferenciaci – rozlišovat zvuky, napodobovat rytmus
- analýzu a syntézu – rozklad slov na slabiky, poznat první (případně poslední) hlásku ve slově, hledat slova začínající určitou hláskou nebo slabikou
- orientaci – lokalizovat zvuk v prostoru

**Pozornost** souvisí se zralostí CNS, která je předpokladem k vytvoření vnitřních autoregulačních mechanismů a schopnosti zaměřit a soustředit pozornost. Nezralost pozornosti snižuje efektivitu řízeného učení.

**pozornost**

**Paměť** – na počátku školní docházky se mechanická spon-tánní paměť postupně obohacuje o paměť záměrnou.

**paměť**

Dítě by mělo být schopno:

- zapamatovat si větu (o 8 slovech) a doslova ji zopakovat
- zapamatovat si a provést jednoduchý pokyn o 3 částech (jdi do herny, vezmi panenku a přines ji)

**Motorika** se rozvíjí ve všech oblastech – jemná motorika, motorika mluvidel, mikromotorika očních pohybů, senzomotorické dovednosti, lateralizace ruky.

**motorika**

V oblasti grafomotoriky by dítě mělo být schopno:

- správně držet tužku
- obkreslit jednoduchý tvar
- nakreslit proporcionálně správně figuru bohatou na detaily

## 2.2 Školní připravenost

Školní připravenost lze charakterizovat několika složkami, které zahrnují jak vnitřní vlivy (zrání CNS, rozvoj kognitivních procesů), tak i vlivy vnější (působení prostředí, výchovného vedení). Vývoj dítěte vždy probíhá v interakci s prostředím, ve kterém vyrůstá, se záměrným i nezáměrným ovlivňováním všech, kteří na něj působí. Pro potřeby článku jsem do této oblasti zahrnula ty aspekty, které lze učením ovlivnit a které jsou u dětí pobytem v mateřské škole podporovány. V zásadě platí, že i tyto kategorie lze zahrnout do oblasti školní zralosti.

Školní připravenost je podle Pedagogického slovníku „*komplexní charakteristika, která zahrnuje jak úroveň biologického a psychického vývoje dítěte, tak dispozice utvářené na základě učení a vlivem konkrétního sociálního prostředí*“. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 243)

### A. Pracovní zralost (souvisí s motivací)

**pracovní zralost** Dítě by před vstupem do školy mělo mít následující schopnosti, návyky a zájmy:

- schopnost záměrně se soustředit na danou činnost (spontánní i řízenou) a dokončit ji (i když je méně atraktivní)
- zájem o činnosti připomínající úkoly
- schopnost samostatně a aktivně pracovat
- přiměřené psychomotorické tempo
- vytrvalost, sebeovládání, schopnost překonávat překážky (počátky volních vlastností)
- schopnost odlišit hru od povinnosti
- schopnost přizpůsobovat se změnám v pracovních činnostech a střídání úkolů

**B. Emocionální a sociální připravenost** souvisí s přijetím role školáka a předpokládá:

- emocionální zralost**
- pochopení povinnosti jako nadřazeného pojmu, jako důležitý předpoklad pro přijetí role školáka

- emoční stabilitu, odolnost vůči zátěži, schopnost odpoutat se od rodičů, schopnost zvládat drobnější neúspěchy
- rozvoj autoregulačních procesů
- schopnost řešit jednoduché konflikty
- dovednost komunikovat s vrstevníky i s dospělými
- orientaci v hodnotovém systému a schopnost respektovat běžné normy chování (např. vykat, pozdravit, požádat, poděkovat...), umět zhodnotit, co je správné nebo nesprávné
- diferenciaci různých rolí (rozlišovat chování, které je s nimi spojeno - role učitele spojená s autoritou, role žáka jako osoby podřízené, role spolužáka)

Z návaznosti rámcových programů pro předškolní a základní vzdělávání vyplývá, že školní připravenost je v současné době prezentována v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání v podobě klíčových kompetencí. (RVP PV, 2004)

## 2.3 Školní nezralost

Výrazné prvotní aspekty nezralosti postřehne většinou rodič, případně jsou patrné v porovnání s dětmi v mateřské škole.

**aspekty  
nezralosti**

**Fyzická** - nedostatečný vzrůst dítěte:

- špatný zdravotní stav, zvýšená nemocnost

**Psychická** - pomalejší zrání nervového systému, nezralost některých funkcí:

- nedostatečná úroveň percepce
- horší úroveň vyjadřovacích schopností včetně logopedických vad
- opožděný vývoj grafomotoriky
- menší schopnost koncentrace pozornosti

**Sociální** – nedostatek sociálních zkušeností u dětí, které ne- navštěvovaly předškolní zařízení:

- nadměrná fixace na rodinu

Výskyt některého z aspektů školní nezralosti bývá podnětem k úvaze o odkladu.

### 3. Odklady povinné školní docházky

Otázka odkladů povinné školní docházky je v poslední době často probírána zejména v souvislosti s nárůstem jejich počtu v období posledních 35 let. Zpočátku byl odklad povinné školní docházky doporučován výhradně dětem, které vykazovaly vážné nedostatky v připravenosti na **školní nároky (podle Mertina to byly v Praze tři děti ze sta)**, v současné době je odklad doporučován a realizován častěji i z jiných důvodů. V této souvislosti se hovoří o tendenci nastupovat do základní školy později než v šesti letech, o nárocích dnešní školy, o snaze rodičů prodloužit dítěti bezstarostné dětství.

#### 3.1 Statistika

V roce 2005 nastoupilo do základních škol (včetně speciálních) 90 215 dětí, z nichž 25,2 % nastoupilo po ročním odkladu školní docházky, v roce 2006 to bylo 90 437 dětí, jichž 23,7 % bylo sedmiletých a starších. V období od roku 2000 do roku 2006 tvoří podíl odkladů v průměru 24,5 %. Tento trend trvá již několik let, jak je vidět ve statistické tabulce. Z tabulky rovněž vyplývá, že i když je počet odkladů poměrně vysoký, je poměrně vysoký i počet dodatečně udělených odkladů, což dokládá, že rozhodování o tom, zda má dítě do školy nastoupit, či nikoliv, je problematické a zodpovědné.

**Počet odkladů povinné školní docházky, předčasných nástupů do ZŠ a dodatečných odkladů povinné školní docházky (zahrnuty jsou i speciální školy):** statistika

Rok	2000		2001		2002	
	počet	%	počet	%	počet	%
Děti nastupující do 1. tř.	113 670	100,0	99 166	100,0	93 929	100,0
Odklady p. š. docházky	27 383	<b>24,1</b>	25 842	<b>26,1</b>	23 333	<b>24,8</b>
Předčasné nástupy do ZŠ	647	<b>0,6</b>	817	<b>0,8</b>	821	<b>0,9</b>
Dodatečné odklady	1 630	<b>1,4</b>	1 578	<b>1,6</b>	1 386	<b>1,5</b>

Rok	2003		2004		Průměr
	počet	%	počet	%	%
Děti nastupující do 1. tř.	90 263	100,0	89 107	100,0	
Odklady p. š. docházky	21 341	<b>23,6</b>	21 554	<b>24,2</b>	<b>24,6</b>
Předčasné nástupy do ZŠ	786	<b>0,9</b>	937	<b>1,1</b>	<b>0,9</b>
Dodatečné odklady	1 453	<b>1,6</b>	1 391	<b>2,3</b>	<b>1,7</b>

Zdroj: ÚIV

### 3.2 Odklad povinné školní docházky z pohledu psychologů

Věk 6 let byl pro vstup dítěte do školy zvolen opodstatněně. V tomto období dochází k mnoha somatickým i kognitivním změnám ve vývoji a většina dětí je právě v tomto věku adekvátně připravena na přijetí školních povinností. Důvodem k odkladu školní docházky je tedy nejčastěji nesplnění některých předpokladů pro vstup do školy, a to jak ze strany dítěte, tak ze strany rodiny (Mertin, Gillernová, 2003).

Nejčastější důvody k odkladu **na straně dítěte** jsou tyto:

- **Věk dítěte** - narození v posledním trimestru bývá předpokladem k úvahám o odkladu školní docházky, zejména u chlapců. Podle Matějčka (2005) je věkové složení v 1.

**důvody k odkladu na straně dětí**

třídě velmi různorodé. Nejmladším dětem může být šest let, v případě předčasného nástupu do školy jsou ještě mladší. Nejstarším dětem už bylo sedm let, což znamená 12–15 % vývoje. Při zcela stejných podmínkách je nutné u nejmladších dětí počítat s nižší mentální výkonností a nižší školní zralostí. U chlapců, kteří vyspívají později, je tento rozdíl ještě větší.

- Nejčastějšími důvody k odkladu jsou problémy v **oblasti řeči**, potíže s **pozorností a soustředěností** a problémy v **grafomotorice**. Dále pomalé **pracovní tempo** a problémy **vědomostního rázu** (orientace ve světě). Potíže v oblasti vývoje řeči samy o sobě přitom nemusí být důvodem k odkladu školní docházky, pokud logoped posoudí vadu tak, že nebude dítěti znesnadňovat výuku čtení a psaní. U těžších a přetrvávajících vad se doporučuje odklad školní docházky (Klégrová, 2003). **Častá nemocnost** dítěte a celkově **nižší odolnost organismu** nebo **menší fyzická vyspělost** jsou dalšími častými důvody k indikaci odkladu povinné školní docházky.

**důvody k odkladu na straně rodičů**

Nejčastější důvody k odkladu na straně rodičů (zákonných zástupců) jsou jejich obavy z nepříznivého **postavení věkově mladšího dítěte ve třídě** (viz výše), **náročnost školy**, kterou věkově mladší dítě nezvládne, a někdy i snaha **prodloužit dítěti dětství**.

### 3.3 Kdo nejčastěji rozpozná nezralost dítěte?

- **Rodiče**

**Kdo rozpozná nezralost dítěte?**

Znají své dítě nejlépe. Někdy jim však chybí možnost srovnání schopností svého dítěte s jeho vrstevníky. Přesto bývají nejčastějšími iniciátory vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Jedině rodiče mají právo rozhodnout o odkladu povinné školní docházky u svého dítěte,

všichni ostatní činitelé mohou vhodnost odkladu pouze posoudit nebo doporučit.

### ● **Mateřská škola**

Učitelka v mateřské škole dítě nejen zná, protože má možnost s ním trávit poměrně dlouhou dobu, ale zná je i ve vztahu k vrstevníkům a může je srovnat s jinými dětmi. Navíc má pedagogické vzdělání a zkušenosti. Je proto dobré, pokud se rodiče poradí právě s ní.

### ● **Lékař**

Dětský lékař většinou zná dítě od jeho narození a dokáže posoudit především jeho somatickou stránku. Případnou nezralost může odhalit i pětiletá prohlídka.

### ● **Učitelka ve škole**

Zápis do 1. třídy bývá nenásilnou formou posuzování školní zralosti. Někde je zápis pojímán tak, aby případnou nezralost odhalil (test, zábavnou formou posuzovaná jazyková, tělesná, výtvarná stránka včetně běžných rozhovorů).

### ● **Pedagogicko-psychologická poradna**

Toto specializované poradenské pracoviště má nástroje k tomu, aby posoudilo zralost dítěte ke vstupu do školy co nejkompaktněji. Odborník v pedagogicko-psychologické poradně vždy posuzuje komplexní vývoj dítěte a snaží se částečně odhadnout jeho vývojové a vzdělávací možnosti do budoucna. Často se jedná o mezery v oblastech, které lze ovlivnit nácvikem, jako je grafomotorika nebo oblast zrakové a sluchové percepce.

### ● Speciálněpedagogické centrum

Je většinou zřízeno při mateřské nebo základní škole pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, spolupráce je proto velmi těsná a probíhá po celý vývoj dítěte.

## 3.4 Riziko předčasného nástupu do základní školy

Přes trend posílat do školy děti starší než právě šestileté se stane, že do 1. třídy nastoupí dítě, které ještě školním nárokům nedostalo.

### Fyzicky nezralé dítě

#### fyzicky nezralé dítě

- se cítí nadměrně unavené, to zatěžuje jeho imunitní systém a zvyšuje jeho nemocnost
- může mít narušený vztah k učení i ke škole kvůli častým absencím ve výuce, zažívá zkušenost, že je v učení často znevýhodněno, protože nemá v učení návaznost

### Psychicky nezralé dítě

#### psychicky nezralé dítě

- nemůže využívat svou rozumovou kapacitu
- není motivováno k učení
- je vystaveno vleklé stresové situaci, prožívá v souvislosti se školou negativní zkušenosti
- často reaguje nepřiměřenou psychickou obranou, jako jsou neurotické projevy, např. školní fobie, psychosomatické poruchy, poruchy chování, negativismus apod.
- bývá neklidné, nesoustředěné, hravé
- mívá potíže se zrakovým rozlišováním
- má potíže s grafomotorikou, získá velmi brzy odpor k psaní, protože bez ohledu na případné tolerantní hodnocení učitelky denně zažívá opakovanou negativní zkušenost



### Citově nezralé dítě

- prožívá obavy nebo úzkost bez ohledu na to, jak se mu daří učení
- bývá fixováno na rodinu a pak může špatně snášet soutěživé školní prostředí, hodnocení výsledků, nutnost zařadit se do formálních společenských vztahů apod.

**citově  
nezralé dítě**

Přítomnost nezralého dítěte ve třídě komplikuje práci učitele, neboť musí postupovat individuálněji, ale navzdory tomu proces zrání dítěte nemůže zásadně urychlit.

### PŘÍKLAD

Ve výzkumu pro mou diplomovou práci se učitelky-elementaristky vyjádřily, že děti po roce důvodného odkladu jsou v porovnání s průměrem třídy často soustředěnější, pozornější, pohotovější a aktivnější než mladší děti. Oprostily se již od chuti hrát si a jsou celkově vyspělejší, samostatnější a sebevědomější, vše jim jde snadněji, jsou pro školu správně motivovány. Jen výjimečně se ve škole nudí.

## 3.5 Riziko bezdůvodného odkladu školní docházky

Každoročně se vyskytnou případy, kdy rodiče žádají pro dítě odklad školní docházky, i když k tomu není zřejmý důvod. Často se jedná o rodiče, kteří v tomto řešení vidí záruku toho, že jejich dítě bude mít později ve škole vynikající výsledky. Jindy se jedná o rodiče, kteří nástup svého dítěte do školy prožívají úzkostně, očekávají potíže a v odkladu vidí možnost odložit své starosti na pozdější dobu (Klégrová, 2003).

Podle psychologů (Matějček, Kucharská) je však bezdůvodný odklad školní docházky spojen s určitým rizikem. Dítě může ztratit motivaci pro školní práci, může promeškat dobu, kdy je na vstup do školy nastaveno. Matějček upozorňuje na vývo-

jové zákonitosti, kdy by dítě nemělo být ani přetěžováno, ani podstimulováno a podhodnoceno. Nejen že „*není jeho duševní kapacita náležitě využita, ale (což je horší) není ani rozvíjena - takže je dítě vlastně zanedbáváno.*“ (Matějček, 2005, s. 179)

Jsou i další okolnosti, které se objevují v argumentaci proti bezdůvodným odkladům povinné školní docházky:

**nebezpečí  
bezdůvodného  
odkladu  
školní  
docházky**

- Dítě se bude v mateřské škole nudit, protože jeho kamarádi odešli do školy. Dítě s odkladem má skutečně specifické potřeby, což potvrzují (v soukromém průzkumu) i učitelky MŠ, a je důležité je vhodně zaměstnávat. Někdy je to velmi obtížné.

**PŘÍKLAD**

Dívka velmi vyspělá s odkladem z důvodu, „že se jí do školy nechtělo“ (s maminkou jsme několikrát důrazně hovořily na téma, že holčička si školu zaslouží, protože je velmi šikovná ve všech oblastech), zpočátku vystupovala v dalším roce v MŠ jako velká pomocnice. Již koncem října ji tato role nebavila a chtěla zajímavosti. Zaměstnávaly jsme ji i tím, že pomáhala vytvářet výzdobu pro třídu včetně obrázků na sklo. Po Vánocích ji přestávalo bavit i to. Stále chtěla, abychom jí věnovaly další pozornost při objasňování pravidel čím dál složitějších her. Ve třídě neměla vhodného partnera a vztahy rozvíjela víc s učitelkami než s dětmi. Pokud mohla, zůstávala s maminkou a s mladší sestrou doma. Po nástupu do školy jsem dívku potkala a ptala se na školu. Maminka odpověděla za ni, že by ještě nejraději zůstala ve školce... Při vystoupení 1. třídy převyšovala ostatní děti téměř o půl hlavy.

- Dítě se ve škole může nudit, zpočátku vše lehce zvládá, ale nenaučí se hned od začátku učit. Učitelé a psychologové ale argumentují různorodostí školy a tím, že je téměř

vyloučeno, aby se dítě nudilo stále. Brzy nastává doba, kdy je učivo i pro velmi vyspělé dítě nové.

- Dítě zejména z méně podnětného prostředí zůstává doma, aniž by navštěvovalo MŠ, a bez podnětů a vzdělávání ještě více zaostává.

J. Procházková z Dětského krizového centra (a tento názor psychologů jsem ve své praxi slyšela několikrát) zastává názor: „Znám řadu dětí, kterým ublížilo, že odklad neměly. Neznám ale jediné, kterému by ublížilo, když do školy nešlo.“ Jde o opodstatněný argument, protože nikdy nelze spolehlivě předpovědět další vývoj dítěte.

### PŘÍKLAD

Ve výzkumu pro mou diplomovou práci se učitelky-elementaristky na dotaz, zda poznají ve třídě dítě, kterému byl odklad udělen bezdůvodně, vyjádřily, že je lze poznat vcelku snadno – dítě na sebe často upozorňuje, chce být středem pozornosti, je výřečné, často již zvládlo základy matematiky a čtení. Od školy někdy očekává víc, než může dostat, někdy se ke spolužákům chová mírně přezíravě. Stává se, že bývá do určité doby školou i zklamané.

## 3.6 Předčasný nástup do školy

*„...dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od počátku školního roku do konce roku kalendářního, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li tělesně i duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce.“* (školní zákon, § 36 odst. 3)

Předčasnému nástupu do školy musí vždy předcházet komplexní vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Pokud má dítě ve škole mezi staršími spolužáky uspět,



nestačí, aby bylo vyspělé vzhledem ke svému věku, je třeba, aby bylo ve svém vývoji zřetelně napřed. I když se může jevit jako vyspělé (např. umí číst), velmi často jde o dítě s nerovnoměrným vývojem psychických funkcí. V takovém případě není předčasný nástup do školy doporučen, protože by pro dítě znamenal velmi vysokou zátěž, jež by se mohla projevit i školním neúspěchem.

### 3.7 Dítě, jemuž se v 1. třídě nedaří nebo je ohroženo neúspěchem

- Dodatečný odklad povinné školní docházky

## §

Jednou z forem opatření v případě, že se dítě není schopno vyrovnat s nároky v 1. třídě, je dodatečný odklad povinné školní docházky. Ten je definován i v § 36 odst. 3 školského zákona takto: „*Pokud se u žáka v prvním roce plnění povinné školní docházky projeví nedostatečná tělesná nebo duševní vyspělost k plnění povinné školní docházky, může ředitel školy se souhlasem zákonného zástupce žákovi dodatečně v průběhu prvního pololetí školního roku odložit začátek plnění povinné školní docházky na následující školní rok.*“

## situace v ČR

V České republice se každoročně uskuteční několik dodatečných odkladů povinné školní docházky. Celorepublikový průměr dodatečných odkladů činí od roku 2000 asi 1,7 % (včetně škol speciálních).

Dodatečný odklad se jeví jako nejméně vhodná varianta pro řešení školní nezralosti, protože dítě, které se po určité době strávené ve škole vrátí do mateřské školy, je vystaveno velkému psychickému stresu. Dítě může ztratit důvěru ve své schopnosti a ke škole může získat nedůvěru. Rozhodně vhodnější je preventivní opatření v podobě návštěvy pedagogicko-psychologické poradny a odkladu povinné školní docházky. Dodatečný odklad školní docházky bývá realizován i u dětí, které sice prošly psychologickým vyšetřením a byl jim do-

poručen odklad, rodiče však na doporučení nepřistoupili. Občas se stává, že se školy z ekonomických důvodů snaží do 1. třídy přijmout co nejvíce dětí a jsou ochotné zařadit i děti nepřipravené. Dodatečný odklad školní docházky posuzuje psycholog na základě vyšetření a dostupných materiálů poskytnutých učitelem dítěte.

### ● Opakování první třídy

Opakování 1. třídy je krajním řešením, kdy nebylo využito jiných možností - dodatečného odkladu povinné školní docházky (nebo s ním nesouhlasili rodiče) a nebyl ani důvod pro přeřazení dítěte do jiné specializované školy. Opakování ročníku je zahrnuto v § 52 školského zákona. Žák opakuje ročník, pokud na konci druhého pololetí neprospěl nebo nemohl být hodnocen. Důvodem tedy mohou být např. i zdravotní problémy a dlouhodobá nepřítomnost dítěte ve škole, nikoliv jen nedostatečný prospěch.

### ● Přípravné třídy

Zřizování přípravných tříd vymezuje § 47 školského zákona a doplňuje § 7 vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. Přípravné třídy jsou zřizovány při základních školách a jsou určeny dětem se sociálním znevýhodněním - z rodinného prostředí s nízkým sociálně-kulturním postavením, dětem ohroženým sociálně patologickými jevy nebo dětem azylových domů. Cílem přípravných tříd je zejména naučit děti komunikaci, základy sebeobsluhy, český jazyk a zabezpečit jejich relativně bezproblémový přechod do vzdělávacího procesu. Jsou do nich zařazovány děti před vstupem do školy nebo po odkladu školní docházky. Obsah vzdělávání je určen Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. O zařazení dítěte do přípravné třídy rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce a doporučení příslušného poradenského zařízení.

### 3.8 Spolupráce rodičů, mateřské školy a pedagogicko-psychologické poradny

Již Jirásek a později Langmeier a Matějček kladli důraz na spolupráci učitelek mateřské školy, psychologů, rodičů a případně dalších odborníků v oblasti posuzování školní zralosti dětí a následné péče.

#### PŘÍKLAD

Zkusme si představit ideální případ. Žádost o odklad podává rodič na základě svého uvážení, případně doporučení mateřské školy nebo jiného činitele. Dítě je vyšetřeno v pedagogicko-psychologické poradně s přihlédnutím k vyjádření učitelek mateřské školy. Rodičům je doručen výsledek vyšetření. V případě odkladu povinné školní docházky pedagogicko-psychologická poradna automaticky (se souhlasem rodičů) doručí mateřské škole alespoň důvody k odkladu povinné školní docházky (nebo výsledky vyšetření - podle vyjádření rodičů). Mateřská škola na těchto podkladech vypracuje individuální vzdělávací program. Pracovník pedagogicko-psychologické poradny, který zralost dítěte posuzoval, je v případě potřeby po celý rok odkladu dítěte mateřské škole a rodičům dítěte konzultantem a rádcem.

Ve skutečnosti však tento model nefunguje vždy. Může to být způsobeno mimo jiné i nedostatečnou komunikací mezi všemi činiteli.

#### Nedostatky ve spolupráci:

##### ● Rozhodování o odkladu povinné školní docházky

#### nedostatky ve spolupráci

Rodič vždy neinformuje o svém úmyslu požádat o odklad povinné školní docházky. V praxi není ani vždy obvyklé, aby pracovník pedagogicko-psychologické poradny vyžadoval

k posouzení žádosti o odklad povinné školní docházky vyjádření učitelky mateřské školy.

### ● **Důvod k odkladu povinné školní docházky**

Učitelce v mateřské škole se vždy nedostane do ruky vyjádření pedagogiko-psychologické poradny nebo odborného lékaře. Někdy je obtížné určit důvod odkladu a zvolit následnou péči, zejména pokud učitelka dítě nezná, pokud nemá vypracovaný systém pedagogické diagnostiky nebo není kvalifikovaná.

### ● **Následná péče o dítě s odkladem povinné školní docházky**

I když někdy pedagogiko-psychologická poradna zahrne dítě do programu k rozvoji percepce nebo grafomotoriky, rodiče ani poradna o této skutečnosti mateřskou školu nemusí informovat, a vzdělávací postupy proto na sebe nenavazují.

### **Možnosti adekvátní spolupráce mezi všemi činiteli:**

- Rodiče jsou předem informováni (např. na společném setkání rodičů, učitelek i školního psychologa) o tom, že vzájemná informovanost v otázce odkladů školní docházky je zásadní a vždy ve prospěch dítěte.
- Učitelka mateřské školy může požádat psychologa, ke kterému škola spádově patří, o screeningové vyšetření školní zralosti všech dětí, které půjdou v daném roce do školy (zejména v případě, že je ve třídě více dětí, které se jeví jako nezralé). Je ale nutné si uvědomit, že podobná spolupráce je spíše nadstandardní a pedagogiko-psychologická poradna na ni nemusí přistoupit, zejména z kapacitních důvodů (její činnost vymezuje § 5 vyhlášky č. 72/2004 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních). Vždy je třeba souhlasu rodičů nebo zákonných zástupců.

**možnosti  
spolupráce**

- Mnozí psychologové vítají posuzovací archy vyplněné učitelkou mateřské školy, kde se odrazí dosavadní vývoj dítěte tak, jak se učitelce jeví. Pokud psycholog sám o posouzení nepožádá, je možné se s ním domluvit nebo posouzení poslat po rodičích.
- Při odkladu je v případě větších deficitů žádoucí společný postup mateřské školy, rodiny, pedagogicko-psychologické poradny, případně základní školy.
- Některé pedagogicko-psychologické poradny, které úzce spolupracují s mateřskými školami, vydávají metodické listy zaměřené na posuzování školní zralosti pro učitelky mateřských škol.

### 3.9 Speciálněpedagogické centrum

## §

V případě dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, které bývají v péči speciálněpedagogického centra (dále jen „SPC“), jehož činnost je vymezena § 6 vyhlášky č. 72/2005 a které je zřízeno při příslušné základní nebo mateřské škole, je situace odlišná. Dítě je v péči SPC většinou již od doby, kdy je u něj zjištěno zdravotní postižení nebo znevýhodnění (protože SPC takové děti vyhledává). SPC se podílí na jeho dalším vývoji a vzdělávání v rámci integrace do běžné školy nebo v rámci jiného typu vzdělávání (§ 41 a 42 školského zákona). Pracovníci SPC spolupracují při tvorbě Individuálního vzdělávacího plánu (§ 18 zákona školského zákona a § 6 vyhlášky č. 73/2005, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných), zajišťují speciálněpedagogickou péči, případně se podílí na vytváření optimálních podmínek pro vzdělávání (pomůcky, literatura, úprava prostředí, metodická podpora pro pedagogy...).



## 4. Možnosti mateřské školy při prevenci školské neúspěšnosti dětí

Učitelky mateřských škol nemají v současné době v ruce jiný obecně platný nástroj ke screeningovému zjišťování školní připravenosti ve třídě mateřské školy, než je pedagogická diagnostika. V souladu se současným pojetím mateřské školy, které předpokládá individuální náhled na dítě a zároveň individuální rozvoj schopností každého dítěte, je dobře vedená pedagogická diagnostika v pedagogickém procesu nezbytností.

### 4.1 Pedagogická diagnostika

Pro děti před vstupem do školy a pro děti s uděleným odkladem povinné školní docházky je pedagogická diagnostika orientována blíže ke klíčovým kompetencím budoucího školáka a spočívá mimo jiné ve včasném odhalování dětí, které by mohly mít při vstupu do základní školy potíže.

**pedagogická diagnostika před vstupem do školy**

Důležitou a nejpřirozenější situací pro pedagogickou diagnostiku je však **spontánní hra dětí, při které sledujeme:**

- míru soustředění a schopnosti udržet pozornost
- nápaditost a tvořivost, která je ve hře uplatněna
- dodržování pravidel
- schopnost rozhodnout se pro určité řešení
- využití vlastních zkušeností dítěte
- uvědomování si vlastních chyb a poučení, které z nich dítě dokáže vytěžit
- schopnost dokončit hru
- vyrovnávání se s nezdarem nebo s neúspěchem
- komunikaci při hře

**spontánní hra dětí**

**TIP**

Ke všem těmto schopnostem budoucího školáka je možné přidat i určité specifické schopnosti, které dítěti vstup do školy usnadní a škola s jejich zvládnutím do určité míry počítá. Cílená pedagogická diagnostika vychází z předpokladů pro školní úspěšnost, tedy z aspektů školní zralosti a připravenosti (viz kap. 2.). Učitelka tedy sleduje zejména úroveň funkcí potřebných pro osvojování si čtení, psaní a počítání – zralost zrakového a sluchového vnímání, úroveň grafomotorických dovedností, řeč, stupeň poznávacích a rozumových schopností dítěte.

Kvalitní pedagogická diagnostika je zásadní např. při vytvoření individuálního vzdělávacího programu. Nejkomplexnějším materiálem vypovídajícím o úrovni dítěte bývá portfolio, tedy jakýsi soubor prací spolu se záznamy o dítěti. Tento materiál může být vhodným východiskem dalšího postupu učitelky, může být i prostředkem ke spolupráci s rodiči, případně s odborníky.

## 4.2 Screening a další možnosti v mateřských školách

V minulosti (v 70. a 80. letech) často probíhala v mateřských školách a při zápisech do základních škol screeningová vyšetření školní zralosti (nejčastěji Jiráskův Orientační test školní zralosti), která prováděli odborníci, ale někdy i pedagogové. V dnešní době nejsou plošná vyšetření tak obvyklá, přesto by učitelky (vím to i z vlastní zkušenosti) měly v ruce rády něco, o co by se mohly opřít, bylo to jednoduché, použitelné pro všechny děti a snadno interpretovatelné. Někde se učitelky k různým screeningovým archům dostanou na odborných seminářích. Je třeba si ale uvědomit, že když učitelka použije některý z nástrojů určených do rukou psychologa (testy školní zralosti, posuzovací archy apod.), hrozí při nedostatečném proškolení riziko nepřesné interpretace.

Další možnosti při posuzování školní připravenosti dětí ve třídě mateřské školy jsou tyto:

- Jednou z poměrně rozšířených a poměrně snadno použitelných pomůcek je kruhové schéma *Co už umím* J. Svobodové, jež doplňuje individuální záznamy o dítěti, které jsou v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Za předpokladu, že učitelky začnou schéma vyplňovat již při nástupu dítěte do mateřské školy, vznikne před jeho nástupem do školy poměrně ucelená mozaika jeho schopností a dovedností.
- K pedagogické diagnostice mohou být využívány programy sestavené pro děti s rizikem specifických poruch učení (viz dále) nebo soubory pracovních listů (např. Šimonovy pracovní listy).
- Učitelky samy sestavují programy pro děti před vstupem do školy (na základě znalosti kompetencí dětí před vstupem do školy a charakteristiky třídy) a pedagogickou diagnostiku provádějí na jejich základě.
- Učitelky se inspirují v literatuře a metodických listech, a proto si dovolím zveřejnit jednoduchý test, který je sice určen rodičům, ale je velmi dobře uplatnitelný i v prostředí mateřské školy.

### **Test školní zralosti pro rodiče dětí předškolního věku** (Kucharská, Švancarová, 2004)

1. Dítě je přiměřeně fyzicky vyspělé (měří víc než 115 cm a váží víc než 20 kg).
2. Je pohybově obratné a šikovné.
3. Umí zacházet s tužkou, dovede obkreslit základní geometrické tvary, vyjádřit kresbou jednoduchý námět.

**test školní  
zralosti**

4. Správně vyslovuje všechny hlásky, dokáže artikulovat i obtížnější slova (čtvrtek, cvrček, marmeláda...).
5. Dovede řeči vyjádřit svou myšlenku, nevyskytují se zkomoleniny, dysgramatismy ani neologismy.
6. Poznává počáteční a konečnou hlásku ve slově.
7. Zvládne složit puzzle, vyřešit bludiště, najít na obrázku detail.
8. Zvládne číselnou řadu do 10, porovnat malá množství předmětů (více/méně), vyjádřit počet konkrétními předměty, někdy i jednoduché sčítání a odčítání.
9. Orientuje se v prostoru, používá pojmy označující polohu (nahore, dole...), označí první a poslední prvek (případně další) v řadě.
10. Soustředí se na činnost, poslech.
11. Nepotřebuje po obědě spát, ranní vstávání probíhá bez větších obtíží.
12. Nemá strach z cizích lidí, dovede si říct o hračku, o pomoc, nemá problémy se zapojením do skupiny vrstevníků.
13. Bez problémů se zapojuje do her s pravidly.
14. Není zvýšeně plačtivé, nestřídají se u něj rychle nálady radosti a lítosti.

Pokud dítě nesplňuje více než 5-7 předpokladů, je dobré iniciovat vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně.

### 4.3 Rizikové dítě v mateřské škole

Při pedagogické diagnostice se můžeme setkat s dítětem, které se nám bude zdát v některých ohledech nápadné. Může jít o tzv. „rizikové dítě“. Tento pojem nejčastěji označuje dítě, které je z nějakého důvodu ohroženo selháním ve škole. Máme-li podezření, že je určité dítě možno zahrnout do této skupiny, je to jasný signál k tomu, abychom mu věnovali zvýšenou pozornost. Školní nezralost ale může souviset i s riziky specifických poruch učení (asi u třetiny dětí s odkladem povinné školní docházky – Kucharská, Švancarová, 2004). Jednotlivé specifické poruchy učení nelze v předškolním věku diagnostikovat, je ale možné poukázat právě na tzv. rizika. Doba, kdy je odhaleno riziko specifické poruchy učení, je velmi důležitá, protože čím dříve se začne s nápravnými opatřeními, tím jsou účinnější v odstraňování nebo zmírňování obtíží. Pokud se tedy učitelka zabývá pedagogickou diagnostikou, je dobré také vědět, jak se projevují děti s rizikem specifických poruch učení. Budou se pravděpodobně vyskytovat mezi dětmi nezralými pro vstup do školy.

#### Které faktory je možné zahrnout mezi rizikové?

- disproporční vývoj psychických funkcí projevující se vývojovými vadami řeči, vývojovou dyspraxií, tj. např. lehké mozkové dysfunkce
- málo podnětné rodinné prostředí
- sociálně slabší skupiny obyvatel
- minoritní skupiny
- dědičné zatížení specifickými poruchami učení
- rizikové faktory během vývoje dítěte (těhotenství, porod a poporodní období)

**rizikové faktory**

#### Jak se projevují rizika specifických poruch učení?

- oblast motoriky – neobratnost, problémy ve sportovních činnostech
- potíže s vyhraněním laterality

**projevy rizik**

- potíže v jemné motorice, grafomotorice a senzomotorické koordinaci – např. neschopnost obkreslit jednoduchý tvar, nezáměr o manipulační hry, opožděná úroveň kresby, problémy při sebeobsluze
- odchylky ve zrakovém vnímání, paměti a představivosti – nezáměr o skládačky, bezradnost při kresbě
- potíže v prostorové a pravolevé orientaci a v orientaci v tělesném schématu
- opožděný vývoj řeči, vícečetná nesprávná výslovnost, gramatická nesprávnost, vlastní slova, potíže s měkčením hlásek
- potíže se sluchovým vnímáním a sluchovou pamětí – neschopnost rozlišovat hlásky a podobně znějící slova
- opožděný vývoj předčíselných pojmů a představ

### PŘÍKLAD

Při zjištění výše popsaných faktorů a obtíží u dětí je dobré iniciovat vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Další vzdělávací postupy mohou mít charakter individuálních činností zaměřených na konkrétní typ deficitů nebo preventivních aktivit pro celou dětskou skupinu.

V této souvislosti je možné doporučit pro práci s celou skupinou dětí Metodu dobrého startu (Swierkoszová, Bogdanowiczová, 1998) nebo soubor Předcházíme sklonům k dyslexii, dysgrafii a dyskalkulii (Pokorná, 1995). Pro individuální práci je možné využít program Předcházíme poruchám učení (Sindelarová 2003).

## 5. Individuální vzdělávací program (plán)

Dětem, jež dostaly odklad povinné školní docházky (i dětem, u kterých se projevuje riziko specifických poruch učení), vypracovávají většinou učitelky v mateřské škole plán dalších vzdělávacích postupů - individuální vzdělávací program (dále jen „individuální program“). Toto řešení je velmi žádoucí a v souladu s RVP PV (sledovat a zaznamenávat vzdělávací pokroky jednotlivých dětí), avšak jeho podobu nevymezuje žádný zákon ani vyhláška. (Pro individuálně integrované dítě se speciálními vzdělávacími potřebami se zpracovává Individuální vzdělávací plán, který je vymezen a specifikován § 6 vyhlášky č. 73/2005 Sb.) Východiskem pro tvorbu individuálního programu je pedagogická diagnostika a výsledky vyšetření a následných doporučení pedagogicko-psychologické poradny. Z tohoto důvodu je úzká spolupráce mezi oběma institucemi velice žádoucí (viz výše). Je vhodné s individuálním programem seznámit rodiče, aby byl sjednocen vzdělávací postup a společně např. konzultovány pokroky dítěte.

Realizace individuálního programu probíhá v rámci individuální práce s dítětem nebo skupinové práce s dětmi s podobným problémem. Důležité je, aby učitelka pečlivě vedla záznamy výchozího stavu i jednotlivých vzdělávacích pokroků dítěte. Pokud je ve třídě více dětí s podobnými obtížemi, je dobré tuto skutečnost zohlednit v třídním vzdělávacím programu.

**Je dobré si uvědomit, že individuální program je vytvořen proto, aby práce s dítětem byla smysluplná, a nikdy by neměl být formální.** Forma i způsob záznamů by tedy měly vyhovovat především učitelkám, které s ním budou pracovat. Není dobré pouze přejímat vzory někoho jiného. To, co vyhovuje jednomu, nemusí vyhovovat druhému, a proto zvažujte následující příklady pouze jako inspiraci, nikoliv doporučení.

## 5.1 Příklad individuálního vzdělávacího programu

### CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE

**Jméno**, datum narození

**Anamnéza** - případné obtíže, se kterými se nám rodiče svěřili, není to nutné, ale může nám to pomoci v pochopení, proč má dítě obtíže.

**Projevy chování** - ve volných hrách, při řízených činnostech, vztahy s ostatními dětmi:

- preference činností - co dítě baví a co je zaujme, jakým činnostem se naopak vyhýbá
- úroveň samostatnosti a sebeobsluhy
- sebehodnocení dítěte - spíše si věří, je zdravě sebevědomé
- emoční stabilita - dítě je klidné, úzkostné apod., vyžaduje přítomnost dospělého

### DIAGNOSTIKA SCHOPNOSTÍ DÍTĚTE

**Závěry poradenského zařízení** - která oblast byla označena jako nezralá, na které funkce je třeba se zaměřit.

**Pedagogická diagnostika učitelky** zaměřená na oblasti důležité pro budoucího školáka s důrazem na dílčí nezralost dítěte (možno zaznamenávat do záznamového archu, stejně jako u ostatních dětí, avšak se zvýrazněním složek, kterým je třeba věnovat zvláštní pozornost):

- řeč - vývoj řeči, vady výslovnosti, gramatická správnost, slovní zásoba, bohatost jazykového projevu
- lateralita, držení tužky apod.

**Cíle** - čeho chceme v následujícím roce dosáhnout s ohledem na individualitu a možnosti dítěte.



**Spolupráce s rodiči**, případně s dalšími odborníky.

**Pedagogické postupy** s příklady rozvíjejících aktivit vhodných pro konkrétní dítě, případně pomůcky, které je možné využít a nabídnout dítěti.

**ZÁZNAMY O INDIVIDUÁLNÍCH POKROCÍCH DÍTĚTE A JEJICH VYHODNOCOVÁNÍ** - různé typy zaznamenávání (záznamové archy, tabulky, příležitostné záznamy na papírky)

- měly by být vždy označeny datem, případně stručným popisem situace, závěry z výměny zkušeností s rodiči, ostatními učitelkami apod.
- vyhodnocování by mělo probíhat individuálně s konkrétními závěry a s nástinem dalších vzdělávacích postupů.

Nejméně jednou za půl roku provést komplexní vyhodnocení a učinit další záznamy do záznamového archu pedagogické diagnostiky a případných dalších vzdělávacích postupů.

## **5.2 Příklad individuálního vzdělávacího programu pro dítě s nedostatečnou mírou soustředění a pozornosti**

(Učitelka, která dítě dobře zná, zredukuje informace na minimum. Kvůli obrazu dítěte jsou informace podrobnější - jedná se pouze o ilustrativní příklad.)

### **CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE**

**Jméno**, datum narození - Petr A. (14. 6. 2000)

Chlapec se narodil předčasně, ale raný vývoj údajně probíhal optimálně. Rodina je úplná, 2 starší sourozenci. Poměrně velká nesamostatnost v sebeobsluze vzhledem k velkému věkovému odstupu od starších sourozenců, protektivní výchovný styl. Dítě si dosud nosí pouze svou hračku, do her se příliš

nezapojuje, spíše pozoruje a komentuje činnost dětí. Při řízených aktivitách uplatňuje své vědomosti, pokud ho činnost zaujme. K ostatním dětem má neutrální vztah, v současné době nemá stálého kamaráda, ale je mezi dětmi poměrně oblíben pro svou nekonfliktní povahu. Rád kreslí a tvoří, zaujme ho každá nová technika, nebaví ho hudební a tělesné činnosti ani činnosti, které již zná. Nemá rád společné povídání, nevydrží počkat, až na něj přijde řada. Je sebejistý v tom, co zná, ale nevěří si, pokud se má projevit sám (zejména v neoblíbených aktivitách). Rád pracuje v přítomnosti dospělého, jinak ho všechno rozptyluje, a i když působí klidně, je trochu v zajetí svého zájmu (pravěk). Navštěvuje logopedii.

### DIAGNOSTIKA SCHOPNOSTÍ DÍTĚTE

**Závěry poradenského zařízení** - nedostatečné soustředění a zaměření pozornosti, snížená míra samostatnosti. Dobrý jazykový projev, bohaté znalosti (zejména o tom, co ho baví - dinosauři), dobrá míra adaptability. Úroveň zrakové i sluchové percepce je na úrovni věku, grafomotorika na dobré úrovni. Pozornost omezená (nevzdal se hračky), soustředěnost na činnost vzhledem k její neatraktivitě (pracovní list) krátkodobá. Paměť krátkodobá, úzce souvisí se zaměřením pozornosti.



#### *Poznámky:*

---



---



---



---



---



---

**Pedagogická diagnostika** (podle preference učitelky, zde formou záznamového listu):

Spíše nevyvinuté (-)			Schopnost	Spíše vyvinuté (+)		
září	leden	červen		září	leden	červen
- koordinace	- zájem		Fyzická zdatnost, motorika		+ koloběžka	
			Jemná motorika	+		
			Grafomotorika	+		
			Lateralita	+ pravák		
- fixovaný			Držení psacího náčiní		+ občas	
- hláska ř	- hláska ř		Výslovnost	+		
			Slovní zásoba	+		
			Samostatný mluvní projev	+		
			Schopnost reprodukce	+		
			Paměť	+ ZNP		
- ZNP			Soustředěnost		+ motivace	
	- sebeobsluha		Přiměřené pracovní tempo		+ činnosti	
- říz. činnost			Schopnost dokončit činnost	+ kreslení	+ občas	
- figura poz.			Zrakové vnímání (detaily, celek)	+	+	
- řešení situací	- občas		Řešení problémů - třídění, uspořádání	+ manipul.	+	
			Sluchové vnímání (1. hláska ve slově)	+		
- hračka			Emocionální zralost	+ pobyt v MŠ	+ většinou	
- s dětmi			Sociální zralost	+ s dospělým	+ občas	
-	-		Pravolevá orientace			

ZNP - závislá na typu činnosti

## Cíle

- postupně se odpoutávat od vlastní hračky
- zapojovat chlapce do her ostatních dětí
- soustředit se na sebeobsluhu, eliminovat pomoc dospělého
- zvyšovat tempo při sebeobsluze i při řízených činnostech
- navozovat běžné situace, které vyžadují samostatné řešení
- rozvíjet míru soustředění pozornosti i na méně atraktivní činnosti, pěstovat vědomí povinnosti, trvat na dokončení činnosti s adekvátním výsledkem
- postupně rozvíjet pravolevou orientaci
- zvyšovat zájem o pohybové činnosti
- využívat trojhranného programu k odstranění nesprávného držení tužky

**Spolupráce s rodiči** – snažit se zapojit rodiče do jednotného postupu při plnění cílů, především méně pomáhat v sebeobsluze, nepřimlouvat se tolik za hračku do třídy, nechávat dítě vyřizovat vzkazy apod., zdůraznit potřebu důslednosti (trvat na pokynu – uklidit si hračky, dokončit činnost), v případě vstřícnosti méně videa a počítače a více čtení (např. před spaním).

## Příklady rozvíjejících aktivit

- ve všech činnostech, které nejsou atraktivní, užívat kladnou motivaci – povzbuzení, pochvala, zvýšit zájem o činnosti volbou atraktivního tématu s úzkým zapojením dítěte, co nejvíce činností orientovat na to, co ho baví (výtvarné činnosti, mluvní projev, znalosti o oblasti zájmu), využít toho i k zapojení do činností ostatních dětí (sdělit, poradit, pomoci, vymyslet)
- drobné úkoly – rozdat pomůcky, poradit, vysvětlit ostatním dětem (např. při výtvarných činnostech)
- vhodná motivace – zatraktivnit sebeobsluhu (jít první, rozdávat příbory apod.)
- podporovat pohybový rozvoj (např. hra na dinosauiry – pomoc dětí při tvorbě pravidel, využití překážkových drah, pomůcek apod.)

- činnosti vyžadující soustředění – mozaiky, puzzle dinosaurů, prohlížení knížek, společenské hry
- problémové situace – *co bys dělal..., jak bys mi mohl pomoci..., co bys dětem poradil...*
- činnosti, kde se výsledek projeví až v samém závěru (kreslené hádanky – obrázky z malých kousků, kroužkové obrázky, čtený text s dosazováním posledního slova...)

**Vyhodnocování individuálních pokroků** (jedná se o dlouhodobý proces, proto zde pouze demonstrativně – tedy např.):

10. 9. P. se sice nechce klouzat na skluzavce, ale zkusil trampolínu. Nelíbila se mu. Zkusíme skákací míče a koloběžku (už umí jezdit na kole).
  11. 9. Koloběžka zabrala.
  21. 10. P. doma zapomněl hračku a nenutil tátu, aby se pro ni vrátil. Vybral si z nabídky MŠ.
  8. 12. Při grafomotorických chvilkách se někdy daří správné držení tužky (nutno připomínat gestem).
  12. 12. P. souhlasí s tím, že bude vystupovat (i zpívat) u stromečku (možná i motivace ze strany rodičů).
  6. 1. P. si začal hrát s novými hračkami (sada dinosaurů a jiných zvířat) a někteří kluci se přidali (vytvořili dinopark).
  1. 3. Sestavování mozaik z drobných korálků – P. se nechtělo, ale společně s kamarádem dokázali sestavit zajímavou kompozici a nakonec se jim činnost i zalíbila (kladná motivace úspěchem).
- březen Postupně se daří eliminovat nesprávný úchop, a to i využitím široké škály trojhranných pastelek, které rodiče P. koupili i domů (údajně na jeho vlastní přání – mají sytější barvy).

**TIP**

Takových a podobných poznámek se nasbírá spousta, je jen třeba je mít přehledně uspořádané, aby nezanikly – např. malé papírky nalepené na papír a vložené ve fólii z druhé strany záznamového archu pro diagnostiku.

**Pololetní vyhodnocení** – z tabulky vyplývá, že pokrok nastal ve většině oblastí, další pozornost je třeba nadále zaměřit na:

- rozvoj zájmu o pohybové činnosti
- tempo při sebeobsluze (při řízených činnostech se hodně zvýšilo)
- navozování problémových situací (dosud občas přetrvává nesamostatnost a bezradnost)
- pravolevou orientaci
- nadále podporovat správné držení tužky

Ve spolupráci s rodiči byl zaznamenán pokrok, nechávají P. více prostoru pro samostatnost, po půl roce sami vidí, jak P. vyspívá.

Zařazovat více stolních her, ke kterým P. dozrál a je schopen je hrát i s dětmi (a dohrát). Byl zaznamenán zájem o kroužkové obrázky a omalovánky s malými plochami.

### 5.3 Příklady rozvíjejících činností pro děti s odkladem a pro děti před vstupem do školy

Jedním z nejčastějších důvodů k odkladu (viz kap. 3.2) je nedostatečná míra soustředění a nezaměřená pozornost, tedy souhrnně by se tento deficit dal zahrnout pod pracovní nezralost či pracovní nepřipravenost. Pokud by takové dítě nastoupilo do školy, mělo by problémy s plněním školních úkolů a s prací v rámci určitého časového úseku (dělat právě teď, právě tady, právě tohle).

Všechny činnosti, které jsou uvedeny v následující části (ale platí to i pro všechny ostatní činnosti), jsou zaměřeny na to:

- aby je dítě dokončilo (včetně činností, které si dítě vybere samo), a to i za předpokladu, že činnost ho příliš nebaví nebo po něm není atraktivní
- aby se na ně dítě po celou dobu soustředilo
- aby je dítě neodbývalo (a to ani v jejich závěru)
- aby dítě bylo pokud možno schopno projevovat se samostatně bez neustálého dohledu dospělého

### Soustředění pozornosti

Malé dítě soustředí svou pozornost na poutavou hru, u které vydrží déle než u jiných činností. U dětí před vstupem do školy je třeba rozvíjet záměrnou pozornost a soustředění prodlužovat až do dokončení činnosti. Každá záměrná činnost od dětí vyžaduje, aby se soustředily – když na nic jiného, alespoň na zadání. K rozvoji soustředění zařazujeme takové činnosti, při nichž je úspěšné řešení závislé na soustavném zaujetí činností a jejím dokončení. Každá zároveň rozvíjí mnoho dalších funkcí a oblastí; pokusím se je alespoň u některých nastínit.

### soustředění pozornosti

**Stolní hry s pravidly** – *Člověče, nezlob se, Z pohádky do pohádky, pexeso, domino, mikádo* (pouze za přítomnosti dospělého), *dáma*. Pokud děti hry znají, můžeme vymýšlet varianty (např. hry s pexesem, s kostkami – viz dále).

**Činnosti ve dvojicích**, při nichž výsledek je závislý na vzájemné součinnosti (společná stavba věže z různých typů kostek, propojování dvou břehů řeky) nebo činnosti, při kterých jeden vede a kontroluje aktivitu a druhý plní zadání.

**PŘÍKLAD****Stavba z kostek**

Děti mají před sebou různé typy kostek (tedy i kvádry, válce, tunely, věže) a mají společně postavit věž, která však smí mít v základu pouze dvě kostky. Při přidávání kostek se děti střídají. Je možné stavět ve více dvojicích a vzájemně své stavby porovnat nebo vyhodnotit, komu věž vydržela nejdéle. Děti musí dávat pozor, aby nebyly moc zbrklé, musí se domluvit, každý má svůj díl zodpovědnosti, nacházejí jednoduché strategie – kterou kostku mohou přidat, kterou ne, jak, odhadují své možnosti – jak dlouho mohou stavět, aby se stavba nezřítla...

**Pozornost může být rozvíjena prostřednictvím pohybu**

**rozvoj  
pozornosti  
prostřed-  
nictvím  
pohybu**

- např. hry s reakcí na signály – *Na auta, Na sochy, Na židličky, Vyvolávaná*
- hry na postřeh – *Kuba řekl, Házená, Všechno lítá, co peří má, Škatulata, hejbejte se*
- hry s problémem – *Na řemesla, Jmenuji se Jana, Na prstýnek, Příbořívá, boří*

**PŘÍKLAD****Házená**

Jedná se o hru s velmi variabilními pravidly, má spád, a tak se jí může účastnit i větší skupina dětí. Učitelka hází míč jednotlivým dětem v kruhu (ne postupně). Než však dítě míč chytí, musí provést předem smluvený pohyb (vyskočit, zatleskat apod.). Kdo míč nechytí nebo nevykoná pohyb, dostane „trest“ – příště bude chytat míč vsedě nebo v kleku, případně v jinak ztížené poloze (podle dohody si ji může vybrat i sám). Pokud takto míč chytí, je osvobozen a hraje jako ostatní.



**PŘÍKLAD****Jmenuji se Jana**

Děti sedí nebo stojí v kruhu a jeden začne - „jmenuji se Jana a dělám tohle“ (např. zatleská), další opakuje - „ty se jmenuješ Jana a děláš tohle“ (zatleská), a přidá - „já se jmenuji Pěta a dělám tohle“ (např. vyskočí do výšky). Každé dítě tedy zopakuje jméno a pohyb toho, kdo byl před ním, a přidá své vlastní. Doporučuji menší skupinu dětí před vstupem do školy.

U obou her se uplatňuje serialita (určitý sled činností, které za sebou následují) a pro děti dosti obtížná pravidla.

**Pozornost může být rozvíjena prostřednictvím kresby**

- Vybarvování korálků podle pokynů - každý tvar má jinou barvou (až 5 tvarů a 5 barev) - nejprve se tvary pravidelně střídají, později jsou přeházené, a to vyžaduje ještě větší pozornost.
- *Cesta na výlet* - máme různé obrázky (školka, dům, les, hrad, zvíře, rybník...) a dítě postupuje podle instrukcí - jeli jsme na výlet, nejprve jsme přijeli do lesa (dítě spojí čarou školku a les), tam jsme našli jahody a ty jsme snědli. Potom jsme šli do hradu (dítě spojí les s hradem)... Činnost je poměrně obtížná, a proto je vhodnější pro práci v malé skupině.

**rozvoj  
pozornosti  
prostřed-  
nictvím  
kresby**

**PŘÍKLAD**

**Šla babička do městečka** - kreslení podle říkanky a názorné ukázky (stejně jako např. kreslení s říkadly podle F. Synka, 1998). Rozvíjíme spojení sluchového a zrakového vnímání, pozornosti a grafomotoriky.

## Pozornost může být rozvíjena prostřednictvím smyslů

**rozvoj  
pozornosti  
prostřed-  
nictvím  
myslů**

Následující činnosti napomáhají rozvoji smyslového vnímání, avšak tím, že se jedná o činnosti navozené, je předpokladem jejich naplnění zaměřená pozornost.

### Zraková diferenciacce

- vnímání jednotlivých prvků, hledání shod, určení odlišného prvku – řady obrázků
- porovnávání dvou staveb z kostek lišících se v detailu – hra *Co vzal zloděj?*
- vyhledávání rozdílů – dvojice obrázků
- vyhledávání určitých předmětů – hra *Kdo dřív uvidí, Čím jsme stejní, čím se lišíme?*
- vyhledávání nesmyslů na obrázcích
- mezi různými abstraktními tvary nalézt jeden určitý

### PŘÍKLAD

#### Hádanky – vyhledávání

Učitelka (později i dítě) si v prostoru vybere jeden předmět, který mohou vidět všechny děti, a postupně jim předmět přibližuje – vidím něco, co je červené (děti hádají – jablíčko, plyšáček, poštárek...), tvrdé (kostka...), kovové (autíčko). Rozvíjí se i logické myšlení.

### Zraková analýza a syntéza

- rozklad celku na části a jejich opětovné složení – *puzzle, kubus, rozstříbané obrázky*
- poznávání předmětů pouze podle malé části – *zakryté předměty*
- dokreslování nedokončených obrázků – *Dokreslí, co chybí*
- rozlišování vztahu figura–pozadí – *Propletené obrázky*
- sestavování tvarů a obrázků podle předlohy – *Golo, tangram*

**PŘÍKLAD****Zakryté předměty**

Činnost provádíme nejprve v prostoru, později v ploše. Rozložíme několik předmětů na zem a zakryjeme je tak, aby z nich byl vidět vždy jen malý kousek. Děti se mohou na předměty dívat, ale nesmí se ničeho dotknout. Hádají, co se pod pokrývkou skrývá. Učitelka může dávat i otázky – je pod pokrývkou knížka? (Ne, je tam časopis.) Příště mohou být předměty zakryty úplně a děti vidí jen jejich obrysy. V případě, že si neví rady, mohou si předmět ohmatat. Rozvíjí se tedy i hmatové vnímání.

**Zraková paměť**

- pamatování si více předmětů – *Kimovy hry, pexeso*
- pamatování si plošné, později prostorové stavby, její opět-  
né sestavení – *Postav stejnou stavbu*
- popis zakrytého obrázku, co na obrázku přibýlo, uby-  
lo – *Co se změnilo na kamarádovi?*
- znovuvybavení si situací, které dítě prožilo (např. diva-  
dlo – jak vypadaly loutky)

**PŘÍKLAD****Řady obrázků**

Hraje se s dvojicemi (5–7) shodných obrázků (např. pexeso). Jednu hromádku má dítě, druhou učitelka. Učitelka kladě před dítě obrázky, dítě si je prohlédne a učitelka je otočí obrázkem dolů. Dítě má za úkol nad (pod) ně ve stejném pořadí přiřadit svoje. Otočením původních obrázků dítě samo kontroluje, kolik jich připojilo správně.

Varianta: Ponecháme pouze 1 sadu (7–10) obrázků, dítě si je prohlédne, otočí se a učitelka jeden obrázek odejme. Dítě má poznat, který chybí (princip Kimových her).

Uplatňuje se zde postřeh a u 1. varianty hlavně počátky sebehodnocení. Dítě mnohdy chce přiřazovat ještě jednou, pokud se mu činnost napoprvé příliš nepovedla - můžeme snížit počet dvojic, aby bylo dítě úspěšné. Můžeme pozorovat i různé jednoduché strategie - dítě nejprve přiřadí obrázky, které vidělo naposledy, nebo naopak zpočátku, protože si je dobře pamatuje, nebo ty, které je nejvíc zaujaly apod.

### Sluchová diferenciacce

- rozlišování zvuků - *Poslouchejme ticho*, hledání stejných zvuků - *Sluchové pexeso* (lze již zakoupit, ale lze si jej vyrobit - dvojice krabiček má vždy totožný obsah, dvojic může být např. 8 - dítě sluchem hledá krabičky vydávající stejný zvuk)
- reakce na určité slovo ve vyprávění - *Tleskni, když uslyšíš*
- rozlišování akusticky podobných slov - *Řekla jsem to stejně?* (např. *puk-buk, pes-pas, mouka-louka, milá-Míla, kráva-káva...*)
- rozlišování tvrdých a měkkých hlásek (slova podobně znějící, ale s tvrdou nebo měkkou slabikou - na měkké slabiky bere dítě do ruky molitanový míček, na tvrdé kostku)
- lokalizace zvuku - *Kukačko, zakukej, Co to slyšíš?* (dítě se zavázanýma očima určuje směr a druhu zvuku - klíče, zvonek...)
- různé reakce na krátké nebo dlouhé tóny, později hlásky ve slovech - *Cink, nebo píp?*

**PŘÍKLAD****Poslouchejme ticho**

Děti mají rukama zakryté oči, ve třídě je úplné ticho. Děti se nejprve soustředí a poslouchají ticho, později začne učitelka vydávat různé zvuky (šustění papíru, zavření dveří, chrastění kuliček, psaní tužkou na papír...) a děti se je snaží identifikovat. Později si zvuky z dostupných zdrojů mohou vymýšlet samy děti. Děti se učí být vnímavější ke zvukovým podnětům, ale mají možnost poslouchat ticho, což jejich sluch činí citlivějším. Rozvíjejí fantazii a schopnost experimentovat při vymýšlení zvuků (stejně můžeme experimentovat i při vymýšlení různých rytmických nástrojů k doprovodům písniček).

**Sluchová analýza a syntéza**

- rozklad slov na slabiky - *Vytleskej své jméno, Na Martana* (děti sdělují své myšlenky slabikovaně, později hláskovaně)
- poznávání určité hlásky ve slovech - *Hláska nás probudí*
- určování poslední a první slabiky ve slovech - *Slovní fotbal*
- diferenciaci hlásky na začátku nebo na konci slova - *Přijela babička z Číny*
- vnímání krátkého motivu, poznávání písničky - *Hudební básně*

**PŘÍKLAD****Hláška nás probudí**

Děti mají skloněnou hlavu - spí. Učitelka říká za sebou slova a řekne-li slovo s domluvenou hláskou, děti zvednou hlavu - hláška na začátku, na konci, později i uprostřed slova. Pokud s hrou začínáme, je možné stejný postup uplatnit s jedním domluveným slovem v řadě slov (i podobně znějících), později se slabikami. Děti mohou reagovat i jiným způsobem - tlesknutím, výskokem... Hra je velmi náročná na soustředěnou pozornost, je lepší hrát ji v menší skupině, aby děti od sebe neodkukávaly správnou reakci. Podobně se hraje i hra *Tleskni, dupni, kývni blavou* - pouze se domluvíme až na třech slovech a třech reakcích.

**Sluchová paměť**

- různé reakce na různá slova v textu (až 3 domluvená slova) - *Tleskni, dupni, kývni blavou*
- přiřazování obrázků k slyšené řadě slov ve stejném pořadí (podobně jako u *Řady obrázků*, avšak pouze na základě sluchového vjemu a paměti)
- nabalované řady slov - *Až pojedu na prázdniny..., Já mám velkou kapsu...*
- vyhledávání obrázků, které se hodí k určitému počtu tlesknutí - *Najdi obrázek na 3 tlesknutí*
- vyhledávání obrázků začínajících určitou hláskou - *Hláška určí obrázek*

**PŘÍKLAD****Hra s obrázky**

- skupina dětí (společně nebo samostatně) vyhledává obrázky, na nichž jsou předměty začínající dohodnutou hláskou, slabikou
- 2-4 skupiny dětí vyhledávají obrázky na určitý počet tlesknutí, tj. slabik (každá skupina má jiné zadání)
- děti vyhledávají obrázky, které k sobě patří nebo nepatří - tvoření tříd a nadřazených pojmů
- děti hledají obrázky, které jsou si podobné (synonyma)

Mimo sluchové paměti, vnímání a slovní zásoby se rozvíjí myšlení (nadřazené pojmy), sluchově-zraková koordinace, ve skupinových činnostech také schopnost kooperace, komunikace. Skupiny dětí si mohou vzájemně činnost vyhodnotit (počátky kritického myšlení), případně hledat další možné činnosti (co bychom mohli s obrázky ještě dělat - řešení problému).

**Spojení sluchového, zrakového a pohybového vnímání** - např. *Na tý louce zelený, Vzdušné obrázky, Na Adama.*

**Myšlení a řeč**

- řešení situací reálných i zcela nereálných - *Co by se stalo, kdyby...*
- odhalování nesmyslů v příběhu - *Věřte, nevěřte*
- tvoření smysluplných i nesmyslných rýmů - *Na básníky*
- dovyprávění známých i vymyšlených příběhů
- reprodukce krátkého textu (pro většinu dětí neuvěřitelně obtížné)
- tvoření a řešení hádanek - *Co je to?*
- umět napodobit emoce - *Hastrmane, tatrmane, Na herce*
- strom řešení - *Myslím si*

Každá učitelka dokáže vymyslet desítky podobných činností, ale je dobré si uvědomit, k čemu lze konkrétní činnost zaměřit a co rozvíjí, zejména při vytváření individuálního programu pro děti s odkladem školní docházky.

Pro všechny děti je dobré zařazovat grafomotorická cvičení k uvolnění ruky, která bude psát, s vhodným metodickým postupem (kreslení ve vzduchu, na velkou plochu např. houbou, na menší plochu tužkou nejlépe ve spojení s říkadlem).

## 6. Literatura

Použitá a doporučená literatura:

Klégrová, J.: Máme doma prvňáčka. Praha, Mladá fronta 2003.

Kucharská, A., Švancarová, D.: Bezstarostné roky? Praha, Scientia 2004.

Kutálková, D.: Logopedická prevence. Praha, Portál 1996.

Kutálková, D.: První třídou bez problémů. Praha, Makropulos 2000.

Matějček, Z.: Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte. Praha, Grada 2005.

Mertin, V., Gillernová, I.: Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha, Portál 2003.

Michalová, Z.: Shody a rozdíly. Havlíčkův Brod, Tobiáš 1998.

Pokorná, V.: Předcházíme sklonům dítěte k dyslexii, dysgrafii, dyskalkulii. Praha, Blug 1995.

Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: Pedagogický slovník. Praha, Portál 2003.



Sindelarová, B.: Předcházíme poruchám učení. Praha, Portál 2003.

Svobodová, J.: Metodika rozvoje grafomotoriky a počátečního psaní. Praha, IPPP 1998.

Swierkoszová, J., Bogdanovicz, M.: Metoda dobrého startu. Ostrava, Kasimo 1998.

Synek, F.: Říkáme si s dětmi. Praha, ArchArt 1998.

Šimanovský, Z., Mertin, V.: Hry pomáhají s problémy. Praha, Portál 1996.

Vágnerová, M.: Vývojová psychologie I. Praha, Karolinum 2006.

Valentová, L.: Vstup dítěte do školy z hlediska školní připravenosti. In Z. Kolláriková, B. Pupala: Předškolní a primární pedagogika. Praha, Portál 2001.

Zelinková, O.: Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Praha, Portál 2001.

Žáčková, H., Jucovičová, D.: Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole. Praha, D+H 1998.

Metodické listy Nakladatelství Raabe

Šimonovy pracovní listy

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

[www.pppbruntal.cz](http://www.pppbruntal.cz)

[www.modernirodina.cz](http://www.modernirodina.cz)

[www.rodina.cz](http://www.rodina.cz)

[www.rvp.cz](http://www.rvp.cz)